

Η Λ. Μενδώνη για τα αρχαία στον Ναό της Υπαπαντής

/ [Παιδεία και Πολιτισμός](#)

Σε ερώτηση αναφορικά με τις αρχαιότητες που υπάρχουν στην πλατεία του Ιερού ναού της Υπαπαντής στην Καλαμάτα, που κατέθεσε ο βουλευτής του ΣΥΡΙΖΑ Αλέξης Χαρίτσης, απάντησε η Υπουργός Πολιτισμού και Αθλητισμού, Λίνα Μενδώνη:

«Ευχαριστώ για την ερώτηση, γιατί μου δίνετε την ευκαιρία να διευκρινίσουμε κάποια ζητήματα για το θέμα των αρχαιοτήτων στην πλατεία Υπαπαντής στην Καλαμάτα, με βάση, όχι μόνο το τι θέλουμε, αλλά και το θεσμικό πλαίσιο. Και να δούμε, τι είναι αυτά τα οποία πρέπει να γίνουν, για να κινηθεί κανείς ή προς την κατεύθυνση στην οποία τώρα κινείται η συγκεκριμένη μελέτη ή να την αναθεωρήσει.

Το 1960, κατά τη διάρκεια των έργων για τη διαμόρφωση της πλατείας γύρω από τον ναό της Υπαπαντής, ο τότε Έφορος Αρχαιοτήτων Νικόλαος Γιαλούρης, πραγματοποίησε σωστική -όχι συστηματική- ανασκαφή στη ΝΑ γωνία της

πλατείας, στην οποία αποκαλύφθηκαν τοίχοι μεγάλου οικοδομήματος, που φαίνεται να έχει δημόσιο χαρακτήρα, που χρονολογούνται από τα ελληνιστικά έως τα ύστερα ρωμαϊκά χρόνια. Ήταν μία σωστική ανασκαφή της τάξεως των περίπου 300 τ.μ. Η έρευνα αυτή δεν δημοσιεύτηκε ποτέ. Τα μόνα γνωστά στοιχεία που έχουμε είναι από δημοσίευμα της «Καθημερινής» της 14ης Αυγούστου 1960. Με βάση τα ευρήματα αυτά, κάποιοι μελετητές θεωρούν ότι η αρχαία πόλη των Φαρών θα πρέπει να αναπτύχθηκε εντός και γύρω από το Κάστρο της Καλαμάτας.

Το 2010 υποβλήθηκε από τις τεχνικές υπηρεσίες του Δήμου Καλαμάτας η επικαιροποιημένη προμελέτη «Διαμόρφωση πλατείας του Ι.Ν. Υπαπαντής στην Καλαμάτα στο πλαίσιο της μελέτης ανάπλασης Ιστορικού Κέντρου Καλαμάτας, Γ΄ Φάση». Οι, δύο τότε, συναρμόδιες Εφορείες Αρχαιοτήτων, ΛΗ΄ Εφορεία Προϊστορικών Κλασικών Αρχαιοτήτων και η 26η Εφορεία Βυζαντινών Αρχαιοτήτων, διαβίβασαν τη μελέτη, ως όφειλαν, στις κεντρικές υπηρεσίες του Υπουργείου Πολιτισμού. Το θέμα εισήχθη για την κατά νόμον γνωμοδότηση, στο Κεντρικό Αρχαιολογικό Συμβούλιο τον Μάρτιο του 2011. Το Συμβούλιο γνωμοδότησε για τη μελέτη ανάπλασης της πλατείας Υπαπαντής, η οποία είχε ανατεθεί από τον Δήμο -το τονίζω αυτό- υπό τον όρο: «οι υποκείμενες αρχαιότητες στο ΝΑ τμήμα της πλατείας να διατηρηθούν σε κατάχωση, για την καλλίτερη προστασία τους».

Αυτό αναφέρεται και στην σχετική απόφαση του τότε Υπουργού Πολιτισμού: «Εγκρίνουμε την επικαιροποιημένη προμελέτη Διαμόρφωσης της πλατείας του Ιερού Ναού Υπαπαντής στην Καλαμάτα, εκτός από τη διαμόρφωση, που προβλέπει την αποκάλυψη αρχαιολογικών καταλοίπων παλαιάς ανασκαφής και την κάλυψή τους με γυάλινο στέγαστρο, διότι η διατήρηση των καταλοίπων αυτών σε κατάχωση είναι προτιμότερη για την αποτελεσματικότερη προστασία τους. Επιπλέον, κατά την εκτέλεση των εργασιών να ληφθεί μέριμνα να αφαιρεθεί το υλικό της παλαιάς κάλυψης του δαπέδου της πλατείας σε μικρό βάθος και να μην αποξηλωθεί το μπετόν».

Εδώ, να επισημάνω ότι σύμφωνα με τις διατάξεις του νόμου 3028/2002 και την επιστημονική δεοντολογία, η κατάχωση αποτελεί τρόπο προστασίας των αρχαιοτήτων. Και αυτό είναι απολύτως σαφές. Αν δεν ήταν έτσι, η γνωμοδότηση του ΚΑΣ και η Υπουργική Απόφαση, όπως και πλήθος άλλων και αποφάσεων θα ήταν παράνομες. Όμως αυτό που πρέπει να συνειδητοποιήσουμε είναι πως όλα τα αρχαία δεν είναι δυνάμει αναδειξιμα. Γι' αυτό και ο αρχαιολογικός νόμος προβλέπει συγκεκριμένους τρόπους και βαθμούς προστασίας. Η κατάχωση πολλές φορές προστατεύει πολύ καλύτερα τα αρχαία απ' αυτό που κάποιος θα θεωρήσει ως ανάδειξή τους.

Ανεξαρτήτως όμως αυτού, τον Μάιο του 2015 -κυβέρνηση ΣΥΡΙΖΑ- η Εφορεία Αρχαιοτήτων Μεσσηνίας ενέκρινε και θεώρησε την Οριστική Μελέτη Εφαρμογής του συγκεκριμένου έργου, η οποία ήταν σύμφωνη με τον όρο της Υ.Α. δηλαδή για τη μη αποκάλυψη των αρχαίων καταλοίπων στη νοτιοανατολική γωνία της πλατείας.

Επομένως, σύμφωνα με τον νόμο -το τονίζω- και την διοικητική πρακτική για το Υπουργείο Πολιτισμού το θέμα έχει ολοκληρωθεί, όταν εγκρίθηκε η συγκεκριμένη μελέτη. Εξ όσων γνωρίζω, και σύμφωνα με την ενημέρωση που έχω από τις υπηρεσίες, δεν έχουν κατατεθεί σε καμία υπηρεσία νεώτερα, στοιχεία τα οποία να στοιχειοθετούν την αναπομπή του θέματος στο Κεντρικό Αρχαιολογικό Συμβούλιο.

Όπως ήδη έχω αναφέρει και στην πρόσφατη επίσκεψή μου στην Καλαμάτα, ο καθ' ύλην αρμόδιος φορέας, εν προκειμένω ο Δήμος Καλαμάτας, εφόσον προσκομίσει νέα στοιχεία, τότε σύμφωνα με τη διαδικασία, την οποία προβλέπει ο νόμος, το ΥΠΠΟΑ θα πράξει αυτό που πρέπει να πράξει, δηλαδή θα αναπέμψει το θέμα στο Κεντρικό Αρχαιολογικό Συμβούλιο. Αυτό σημαίνει ότι θα πρέπει να υποβληθεί νέα μελέτη, που να προβλέπει με σαφήνεια τόσο τη διενέργεια της ανασκαφικής έρευνας των αρχαιοτήτων που αποκαλύφθηκαν στη σωστική έρευνα του 1960, όσο και τον τρόπο προστασίας και ανάδειξης των αρχαιοτήτων αυτών, βάσει σύγχρονων προδιαγραφών, ώστε να εξασφαλίζεται σε βάθος χρόνου, αφενός η άρτια διατήρηση των αρχαιοτήτων και αφετέρου η απρόσκοπτη προσέγγισή τους από το επιστημονικό προσωπικό για τις απαιτούμενες εργασίες συντήρησης και καθαρισμού τους. Επίσης, οφείλω να σημειώσω ότι σύμφωνα με συγκεκριμένες διατάξεις του Ν. 3028/2002 η χρηματοδότηση για τη σύνταξη της κατάλληλης τεχνικής λύσης που θα προβλέπει την έρευνα, την προστασία και την ανάδειξη των αρχαιοτήτων, καθώς και οι δαπάνες για την υλοποίησή της από την αρμόδια Εφορεία Αρχαιοτήτων Μεσσηνίας, θα πρέπει να προβλεφθεί στον προϋπολογισμό του έργου. Οι αρχαιολογικές εργασίες θα αποτελέσουν αυτοτελές υπόεργο για την προστασία των εγκείμενων αρχαιοτήτων στο τεχνικό δελτίο χρηματοδότησης του

όλου έργου.

Αυτή είναι η κατά νόμον διαδικασία. Αυτή την διαδικασία επιβάλλεται να ακολουθήσουμε».

Στη Δευτερολογία της, η Υπουργός Πολιτισμού και Αθλητισμού ανέφερε τα εξής:

«Κύριε βουλευτά, σέβομαι τις απόψεις του ανασκαφέα της Μεσσήνης, του καθηγητή και φίλου και συναδέλφου κ. Πέτρου Θέμελη. Ο κ. Μπένος ήταν Δήμαρχος στην Καλαμάτα, θεωρείται από τους πολύ καλούς αυτοδιοικητικούς. Βεβαίως, ο Μπένος ήταν Δήμαρχος στη Καλαμάτα μετά από το 1960, που είχαν αποκαλυφθεί οι αρχαιότητες αυτές από τον Νίκο Γιαλούρη. Ανεξαρτήτως όλων αυτών, το Υπουργείο και ο Υπουργός Πολιτισμού είναι υποχρεωμένος να εφαρμόσει τον νόμο. Το είπα νομίζω πολύ αναλυτικά στην πρωτολογία μου. Εφόσον ο καθ' ύλην αρμόδιος φορέας -ο φορέας αυτός είναι ο Δήμος Καλαμάτας- υποβάλει νέα στοιχεία, νέα μελέτη, προφανώς το Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού θα ακολουθήσει τη διαδικασία που προβλέπει ο νόμος και ο Υπουργός -εγώ δηλαδή- θα αναπέμψω το θέμα στο Κεντρικό Αρχαιολογικό Συμβούλιο.

Δεν σας κρύβω ότι εκτιμώ την έγνοια σας, όπως και το ενδιαφέρον μερίδας -γιατί στην Καλαμάτα δεν υπάρχει ταύτιση απόψεων για αυτό το θέμα- των συμπατριωτών σας, που επιθυμούν να ερευνηθεί το παρελθόν της πόλης και να αποκαλυφθούν τα δεδομένα τα οποία ενδεχομένως θα ενίσχυαν την άποψη ότι η σημερινή Καλαμάτα ταυτίζεται χωροταξικά με την αρχαία πόλη των Φαρών. Όπως ήδη έχω αναφέρει με βάση και τις αρχαιότητες της Υπαπαντής, κάποιοι μελετητές θεωρούν ότι η αρχαία πόλη των Φαρών, αναπτύχθηκε στην περιοχή εντός και γύρω από το Κάστρο Καλαμάτας. Απλώς αναρωτιέμαι αν έχετε σκεφθεί ότι θα μπορούσατε όλοι οι φορείς της πόλης, να αναζητήσετε, με πιο επιστημονικό τρόπο, το παρελθόν της Καλαμάτας στο Κάστρο; Γιατί αν πραγματικά η σύγχρονη πόλη επιθυμεί την έρευνα και την ανάδειξη του παρελθόντος της, θα μπορούσε η Εφορεία Αρχαιοτήτων Μεσσηνίας, σε συνεργασία με το Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου, και την υποστήριξη των αυτοδιοικητικών φορέων, αλλά και των λοιπών φορέων της Καλαμάτας, ακόμα και φορέων της κοινωνίας των πολιτών, να εκπονήσει ένα πρόγραμμα συστηματικής αρχαιολογικής έρευνας στο Κάστρο.

Και αυτό θα έχει πραγματικά νόημα, καθώς το πεδίο της έρευνας μπορεί να επιλεγεί εξ αρχής με επιστημονικά κριτήρια και όχι με βάση ένα τυχαίο εύρημα στην γωνία της σημερινής πλατείας της Υπαπαντής, όπου, σημειωτέον, οι εγγείμενες αρχαιότητες μπορούν να επεκτείνονται και κάτω από την Εκκλησία της Υπαπαντής ή το Επισκοπικό Μέγαρο. Αν είναι, έτσι πώς μπορούν να αποκαλυφθούν οι αρχαιότητες και να αναδειχθούν σωστά; Θα επεκταθεί η ανασκαφή σε υπόγειο

σκάμμα κάτω από το ναό της Υπαπαντής ή το Επισκοπικό Μέγαρο; Αυτό θα πρέπει να το λάβει υπόψη της η όποια μελέτη. Ή θα μεταφερθεί το Επισκοπικό Μέγαρο; Τεχνικά όλα γίνονται.

Το Υπουργείο Πολιτισμού και οι καθ' ύλην αρμόδιες υπηρεσίες του έχουν -μέσα στο πλαίσιο της βιώσιμης ανάπτυξης- την υποχρέωση να διασφαλίζουν τα μνημεία με βάση τις αρχές της ολοκληρωμένης προστασίας, έτσι όπως αποτυπώνονται στο νόμο και στις διεθνείς συμβάσεις που έχει υπογράψει και κυρώσει η Ελλάδα.

Θέλω να σας διαβεβαιώσω ότι και στην περίπτωση των αρχαίων Φαρών, της σημερινής Καλαμάτας ενδεχομένως, το Υπουργείο Πολιτισμού είναι υποχρεωμένο να πράξει ακριβώς το ίδιο».